

utkast – artikkel nr 3

Nytt om namn
v/ Botolv H.

Ugyldig vedtak? – saken: Topdal/Tovdal/Tofdal

Innledning

Jeg har med interesse notert at det er ulike syn på hva som bør være korrekt skrivemåte i saken Topdal/Tovdal/Tofdal, jf flere leserinnlegg i forrige utgave – nr 61/62-2015 - av Nytt om namn. I tillegg er vedtaket tatt inn, jf s. 16. Det har også vært en diskusjon i Klassekampen, se s. 50.

Saken er mildt sagt spesiell bl.a. på grunn av at et samlet korps av stedsnavnkonsulenter skrev et kritisk brev den 16.11.2015 til Klagenemnda. Det har ikke skjedd før. En annen grunn til at saken er spesiell er at Statens kartverk fattet nytt vedtak etter første behandling i Klagenemnda pga at de anså at nemndas behandling var mangelfull, jf leserinnlegg av Beint Foss på s. 57. Har det skjedd før? Etter det fattet nemnda nytt vedtak. Det presiseres at jeg ikke har gjennomgått alle dokumenter i saken og jeg må derfor ta nødvendige forbehold.

Undertegnede er jurist og vil kommentere saken fra et rettslig ståsted. Det bemerkes at jeg ikke har noen kjennskap til saken før nevnte leserinnlegg i Nytt om namn.

Jeg forstår det slik at Klagenemnda har lagt avgjørende vekt på «... *den lange og entydige skriftradisjonen. Derfor ble vedtaket Topdalsfjorden.*» slik nemndas leder Marit Halvorsen uttrykker det i leserinnlegg på s. 58. Mot dette argumenteres det med at nemnda burde lagt avgjørende vekt på lokal muntlig tradisjon. Jeg er ikke enig med det Halvorsen skriver at nemnda ikke hadde noe valg. Problemet er nok snarere at de valgte feil.

Så vidt jeg kan se går saken inn i kjernen av stadnamnlova og dens forhistorie samt lovens regulering av stedsnavns skrivemåte. Saken er klart prinsipiell og fortjener oppmerksomhet fra alle med interesse for forvaltningen av våre eldre nedarva stedsnavn.

Vedtak og begrunnelse

Saken ble behandlet av nemnda den 14.3.2014 og nytt vedtak den 5.6.2015 etter nytt vedtak av Kartverket den 3.12.14. Nemndas siste vedtak lyder:

*«For navnet på fjorden fastsettes skrivemåten **Topdalsfjorden**. For elven fastsettes skrivemåten **Tovdalselva for den øverste delen og Topdalselva/Tovdalselva sidestilt for den nederste delen**.» (uthevet her).*

I siste vedtak begrunnet nemnda vedtaket med bl.a. følgende:

*«Nemnda mener at **uttalen med /p/ må være den eldste**. Dette **bekreftes av en nesten entydig skrifttradisjon gjennom 500 år**. Denne uttalen er fortsatt i levende bruk. Uttalen med /f/ og /v/ skyldes et **vanlig dialekttrekk i området**.» (u.h.)*

Skriveregler i stadnamnlova og -forskrift med generelle merknader

Stadnamnlova § 4 1.ledd 1. og 2. punktum lyder:

*«Dersom ikkje anna er fastsett i denne lova, skal det ved fastsetjing av skrivemåten av stadnamn takast **utgangspunkt i den nedervde lokale uttalen**. Skrivemåten skal følge **gjeldande rettskrivingsprinsipp** for norsk og samisk.» (u.h.)*

Det bemerkes at loven her taler om «*nedervde lokale uttalen*». Det betyr at ikke enhver uttaleform er likeverdig.

Når det gjelder skrivemåten, så begrenser bestemmelsen seg til at den skal være i samsvar med «*gjeldande rettskrivingsprinsipp*» og kun det.

Samme lov § 13 angir at «*Departementet kan gi forskrift til utfylling og gjennomføring av lova*.» Det er gjort ved forskrift av 1.6.2007 nr 592 om skrivemåten av stadnamn. Forskriften § 1 lyder:

*«Det skal takast omsyn til **tidlegare normeringspraksis** så langt ein kan gjere det utan å komme i strid med lova. Når nye namneobjekt skal namnsetjast, bør namneskikken på staden følgjast.*

*Ved **namn på større og/eller særleg kjende lokalitetar kan det takast omsyn til innarbeidd skrifttradisjon**. For samiske eller kvenske namn skal det særleg takast omsyn til munnleg tradisjon.*

Skrivemåten i primærfunksjonen skal som hovudregel vere retningsgivande for skrivemåten i dei andre funksjonane.»

Forskriften avviker fra nevnte lovtekst. I tillegg avviker både 1. og 2.ledd i forskriften fra høringsutkastet ved høringsbrev av 21.3.2006. Teksten synes ikke å være endret etter vedtakelsen pga at det ikke er angitt noen noter for det i Lovdata. Dette tilsier at Kulturdepartementet foretok endringer evt på bakgrunn av høringsuttalelse/-r.

Loven taler om «*nedervde lokale uttalen*», mens forskriften taler om «*tidlegare normeringspraksis*». Jeg er usikker på hva som nærmere menes med «*tidlegare normeringspraksis*», men det kan neppe bety nedarva lokal uttale. For hvis det var meningen, så ville en nok brukt samme ordbruk som i loven.

«*Normering*» betyr i rettslig sammenheng regulering. Forutsatt at det er ment slik, så er det nærliggende å anta at «*tidlegare normeringspraksis*» er ment å bety gjeldende reguleringsprinsipper. Det er også mulig at en har ment at det skal bety «*tidligere praksis*». I så fall bør en skrive det. Selv om ikke det er gjort, så kan en ikke se helt bort fra at det kan ha vært meningen.

På grunn av at terminologien avviker fra vanlig i lover og forskrifter, så vil jeg anta at terminologien kommer fra språkvitenskapelig hold. I rettslig sammenheng gir dette imidlertid ikke noen klar mening. Det kan synes som det er erkjent ved at § 3 i foreliggende høringsutkast til ny forskrift lyder:

«Ved fastsetjing av skrivemåten skal ein som hovudregel velje den rettskrivingsforma som passar best med den nedervde lokale uttalen. Det kan likevel veljast regionale samleformer eller reine dialektformer når særlege grunnar talar for det.» (u.h.)

Skrivereglene og denne saken

Første spørsmål er om den aktuelle fjorden er en større og/eller kjent lokalitet. Forutsatt at det er tilfelle «*kan*» det legges vekt på skriftradisjonen og det foreligger en valgsituasjon.

Nemnda valgte å ta utgangspunkt i 1.ledd ved at de anser skrivemåten som bevis for opprinnelig uttaleform. Det tilsier at nemnda har forholdt seg til lovens regel om at det skal tas «*utgangspunkt i den nedervde lokale uttalen*» og derfor ikke anvendt alternativet i 2.ledd. Det innebærer at spørsmålet om 2.ledd kan anvendes, bortfaller.

Det avgjørende er derfor hva som er korrekt opprinnelig uttaleform. Det er et bevisspørsmål om faktiske forhold hvor lovgivningen ikke gir noen veiledning.

En liten merknad til forskriftens åpning for å legge «*innarbeidd skriftradisjon*» til grunn. Loven har ikke noen tilsvarende regel og det gir grunn til å reise spørsmål om denne forskriftsbestemmelsen avviker fra lovteksten og - hvis det er tilfelle - om den er gyldig hjemlet i loven. Avvik innebærer hel eller delvis ugyldighet. Spørsmålet skulle etter det anførte foran ikke ha noen betydning for denne saken da begge parter synes å være enige om

at saken bør avgjøres på grunnlag av hva som er opprinnelig uttaleform. Det er ikke til hinder for at nemnda kan ha skjelet til bestemmelsen når de konkluderer med at «*innarbeidd skrifttradisjon*» er bevis for hva som var opprinnelig taleform. Det sentrale spørsmålet er om nemndas bevis «*holder vann*» dvs er sann.

Språkforskerne

Flere språkforskere synes å mene at det ikke er tilfelle. Professorene Håkon Jahr og Sylfest Lomheim samt I. amanuensis Vidar Haslum skrev etter at første vedtak forelå i Fædrelandsvennen den 21.3.14 bl.a. at

«Alle fagfolk ... heriblandt Oluf Rygh ... og Sigmund Buestad ... opplyser entydig at det er f-uttalen som er nedarvet uttale.» (u.h.)

De skriver videre at Klagenemnda legger

«... vekt på tidligere skriftformer og løse spekulasjoner om hva som kan ha vært en eldre uttale. Nemnda slår fast at «navnet har usikker etymologi». Men når klagenemnda har en slik forståelse blir avgjørelsen deres desto mer ubegripelig.» (u.h.)

Haslum som synes å ha meget god lokalkunnskap etter mange års forskning på stedsnavn i området, skriver i nr 61/62-2015 s. 50 at nemnda ikke har

«... tatt hensyn til den omfattende undersøkelsen som nylig er foretatt av lokal uttale blant innfødte informanter når det gjelder navnet Tofdalsfjorden. Fra før forelå mer enn nok dokumentasjon på at f-uttalen er nedarvet i alle deler av fjordområdet. Det stedsnavntjenesten ønsket å få mer klarhet i, var hvor mye denne gamle, lokale uttalen fremdeles var i bruk. ... Det er påfallende i hvilken grad klagenemnda vrir seg unna spørsmålet om hva som er nedarvet uttaleformer: I stedet for å legge vekt på dokumentasjonen om uttalen innføres – og uten noen begrunnelse – nye kategorier og upresise begreper som gjør teksten vanskelig å forstå. F-uttalen «Tofdal» blir kategorisert som «et vanlig dialekttrekk i området», mens p-uttalen «Topdal» blir kategorisert som «den eldste (uttalen)», med de vanligste skrivemåtene fra dansketida som argument. På topp av det hele begår nemnda den alvorlige bommerten å sammenblende to navn som ikke har noe direkte med hverandre å gjøre, soknenavnet Tovdal i Åmli i Aust-Agder og det uoffisielle bygdenavnet Tofdal i Tveit i Vest-Agder.» (u.h.)

Haslum spør i nr 59/60 -14 på s. 58 «Hva er den metodisk sikreste måten å få konstatert en nedarvet uttale på?» og han svarer noe forenklet her:

- Vanligvis er det den uttalen som avviker mest fra skriftformene fra 1800-tallet som er den nedarvede.
- Hvem sier hva? – tradisjonsbærerne benytter /f/ dvs Tofdal/Tåffdal.
- Vitenskapelige registreringer er entydige.

Haslum konkluderer i nr 61/62-2015 med at løsningen er enkel

«... en «p» må erstattes med en «f». Ikke mer!»

Lomheim skriver i Klassekampen den 19.8.15 at *«Når juristar avgjer kva elva skal heite, vart det berre tull.»* Til det er å bemerke at jurister i likhet med andre kan ta feil. For jurister skjer det bl.a. når de mottar feil informasjon om faktiske forhold. Et sentralt problem synes å være kvalitetsmangler både i lovgivning og forvaltning. Det er derfor ingen tvil om at det er behov for at jurister deltar i arbeidet med utforming og forvaltning av stadnamnlova samt evt overprøving av nemndas vedtak, se nedenfor. Etter mitt syn er Lomheims utbrudd skivebom. Det er nemnda som sådan som fatter vedtak. Saken handler om fakta og juss og fortjener saklighet fra alle parter.

Brev fra stedsnavnkonsulentene

Stedsnavnkonsulentene skriver i nevnte brev av 16.11.15 bl.a. følgende:

*«... Vi finner klagenemndas behandling av og vedtak i denne saken **underlig, så vel språkvitenskapelig som juridisk** (i forhold til Lov om stadnamn, med Forskrifter). Vedtaket kan **uten tvil få konsekvenser** for navnekonsulentenes videre faglige virksomhet, idet det på to vesentlige punkt **bryter med konsulentenes felles oppfatning av loven og vår egen praksis** for å ta vare på stedsnavn som gamle kulturminner, i samsvar med gjeldende regelverk. ...*

***Saken er godt opplyst** gjennom saksdokument, artikler og meningsytringer i media. Vi bruker derfor ikke tid og plass på resymé her.*

*Navnekonsulentene stiller seg **undrende til Klagenemndas faglige argumentasjon og lovanvendelse** ...*

*Navnekonsulentene finner det dokumentert utover tilbørlig faglig tvil at den nedarvete **lokale uttalen** for de aktuelle navnene etter all sannsynlighet er **/tåffdal/-**. Det skulle **tilsi skrivemåten Tofdal-**. Det er godt dokumentert at denne uttalen fortsatt er i bruk i vide kretser, gjennom personer med generasjoners tilknytning til området.*

Vi finner det underlig at nemnda viser til skrifttradisjon for /p/ innenfor embetsverk og blant øvrighetspersoner gjennom dansketiden** for å begrunne sin påstand om at den nedarvete lokale uttalen dermed også må ha vært /p/. Bevisførselen samsvarer etter vårt syn dårlig med empirisk kunnskap. **Talemålsformene har i disse

århundrene – gledelig nok, sett fra et norsk kulturvernsynspunkt – i overveldende grad unngått fremmed skriftpåvirkning. Dette er et faktum som er lagt til grunn for et viktig prinsipp i Lov om stadnamn, formulert i et vesentlig krav om å ta utgangspunkt i den nedarvete lokale uttalen når skrivemåter skal fastsettes.

Navnekonsulentene finner det videre sannsynlig at når uttalen med /p/ får gjennomslag, skjer det som følge av (lang) skriftpåvirkning, i et område preget av økende urbanisering og tilflytting, gjerne blant språkbrukere uten nedarvet uttale av lokale stedsnavn. Lignende utvikling er påvist gjennom en rekke sosiolingvistiske undersøkelser andre steder. **Vi kan ikke se at nemnda gjennom sin argumentasjon på overbevisende måte godtgjør at uttalen med /p/ må være den eldste, ei heller hvordan den skal kunne anses som «den uttalen som er overlevert fra tidlegare generasjoner, som har vore vanleg på staden, og som framleis er i levande bruk».** Nemndas synspunkt støttes heller ikke av andre norske språkforskere, etter det vi kjenner til. Vi vil derfor hevde at formen med /p/ etter all sannsynlighet er en yngre, skriftpåvirket uttaleform, som i denne sammenheng ikke er kvalifisert til vern etter Lov om stadnamn.» (u.h.)

Brevet viser i denne sammenheng til stadnamnlova § 4, se foran.

Ugyldig vedtak i strid med nedarva lokal uttale og stadnamnlova § 4

Så vidt jeg kan se finnes det ingen alternative faglige baserte utredninger dvs som konkluderer med /p/. Klagerne synes å ha levert en grundig klage, men så vidt jeg forstår er den ikke basert på vitenskapelig grunnlag. Det er heller ikke uviktig at språkforskerne støttes av et samlet korps av navnekonsulenter samt at de og forskerne engasjerer seg sterkt i saken.

Jeg vet ikke om jeg er enig med Haslum i at det er vanskelig å forstå hva nemnda skriver dvs begrunnelsen for vedtaket. Viktigere er det at nemnda ikke påviser at forskerne tar feil og de synes heller ikke å føre bevis for at skriftradisjonen med /p/ ikke er resultat av dansk påvirkning. Etter mitt syn må nemnda føre slikt bevis for å kunne sette entydige forskningsresultater til side.

Jeg er mer usikker på hva nemnda ønsket med utsagnet «Uttalen med /f/ og /v/ skyldes et vanlig dialekttrekk i området.» Så vidt jeg kan forstå er vel et «vanlig dialekttrekk i området» nettopp det § 4 sikter til med «den nedervde lokale uttalen.» Jeg leser dette slik at nemnda her klart sier at de ikke følger lovbestemmelsen. Det har neppe vært nemndas hensikt, men resultatet synes klart.

Inntil videre synes bevisene å gå klart i retning av at den nedarva lokale uttalen er /f/.

Det foreligger etter dette to ulike grunnlag for å konkludere med at nemnda ikke følger § 4 i loven. Vedtaket kan derfor ikke være gyldig. § 4 er klar og entydig og det tilsier at det ikke

har noen interesse i denne sammenheng å avklare hva som nærmere menes med «*tidlegare normeringspraksis*» slik det heter i forskriften.

Mangelfull begrunnelse og ugyldighet?, jf forvaltningsloven §§ 25 og 41

Forvaltningsloven § 25 stiller flere formelle krav til begrunnelsen av vedtak. Nemndas begrunnelse er som foran nevnt, ikke tilstrekkelig til å begrunne et vedtak som setter entydige forskningsresultater til side og kan derfor heller ikke begrunne at vedtaket er i samsvar med § 4. I tillegg er begrunnelsen nokså tynn. Det er godt mulig en sammenheng her. Hvorvidt begrunnelsen også ikke tilfredsstillende de formelle kravene i § 25 er noe mer usikkert og av mindre interesse hvis en først konstaterer ugyldighet på materielt grunnlag dvs faktagrunnlaget.

Forvaltningsloven § 41 bestemmer at

«§ 41.(virkningen av feil ved behandlingsmåten).

Er reglene om behandlingsmåten i denne lov eller forskrifter gitt i medhold av loven ikke overholdt ved behandlingen av en sak som gjelder enkeltvedtak, er vedtaket likevel gyldig når det er grunn til å regne med at feilen ikke kan ha virket bestemmende på vedtakets innhold.» (u.h.)

Jeg er også noe usikker på om denne bestemmelsen kommer til anvendelse. Det er muligvis en smakssak hvorvidt en vil si at ugyldighet er resultat av feil ved begrunnelsen eller ikke. Det sentrale er at vedtaket synes å være i strid med § 4 og derfor ugyldig.

Avvik fra tidligere praksis og ugyldighet? - konsekvenser av vedtaket

Det heter i nevnte brev fra navnekonseptene bl.a. at

«Vedtaket kan uten tvil få konsekvenser for navnekonseptenes videre faglige virksomhet, idet det på to vesentlige punkt bryter med konsulentenes felles oppfatning av loven og vår egen praksis for å ta vare på stedsnavn som gamle kulturminner, i samsvar med gjeldende regelverk.» (u.h.)

Først og fremst vil konsekvensen av evt ugyldig vedtak i denne saken være at feil navn vil bli stående på kart, vegskilt m.v. samt brukt av stadig flere. Videre vil nok den opprinnelige lokale og nedarva uttalen forsvinne og med den kunnskapen om de eldste former og muligvis over tid også for navnet som sådan. Vedtaket vil mao undergrave stadnamnlova.

Det er også nærliggende å anta at navnekonseptene sikter til at skriftformen i denne saken er tillagt større vekt enn tidligere med negativ konsekvens for vektlegging av lokal uttale og derfor i strid med stadnamnlova. Lovens formål er vel nettopp å finne fram til opprinnelig

norske navn og gi de en skrivemåte basert på den nedarva lokale uttalen. I følge forskerne og navnekonsulentene synes nemnda å snu det hele på hodet ved å legge avgjørende vekt på en skriveform som kan være påvirket av dansk språk. Forutsatt at nemnda, uten å påvise fravær av påvirkning av dansk språk, fastholder at skrivemåten er avgjørende for opprinnelig uttale, så synes nemnda å innføre en ny praksis i strid med § 4 og med loven som sådan. I så fall er det grunn til å spørre om hensikten med stadnamnlova med tilhørende forvaltning. Uten loven vil ikke nedarva stedsnavn ha lovgivningens beskyttelse som kulturminner, jf stadnamnlova § 1. Enda videre vil forskningen på stedsnavn være formålsløst. Neste trinn i tankerekken vil være å stille spørsmål om hensikten med forskning og opplæring i norsk språk. Siste ledd vil være at det kan innføres et nytt språk og det mest nærliggende er vel engelsk i en eller annen form. Nevner dette for å angi retningen saken angir.

Enkelte jeg har snakket med, gir uttrykk for at de ser saken som et uheldig unntak. Det er mulig, men rettslig sett har slike unntak konsekvenser enten i form av ugyldighet eller at det etableres en ny forvaltningspraksis som må følges i ettertid inntil det på nytt etableres en ny praksis. Mitt inntrykk er at nemnda her ikke har hatt til hensikt å innføre en ny praksis. Dessuten er vedtaket i strid med § 4 som hindrer en slik praksis. Men da må § 4 følges og det er ikke gjort i denne saken. Det kan fortsatt skje, se nedenfor.

Navnekonsulentene gir klart uttrykk for at vedtaket er i strid med «*vår egen praksis*». Hvis det her også siktes til avvik fra etablert forvaltnings- og vedtakspraksis så kan det tilsi at vedtaket er ugyldig også på grunnlag av usaklig forskjellsbehandling, jf myndighetsmisbrukslæren.

Det er også mulig at konsekvensen ikke er verre enn at Klagenemnda har fattet ett ugyldig vedtak. I så fall bør det rettes opp. Kanskje er det det nemndas leder Marit Halvorsen åpner for i svarbrev av 25.11.2015 til navnekonsulentene

«Nemnda er åpen for at vi kan ha tatt feil om hva som er den eldste uttalen.»

Så vidt jeg kan se vil nemnda gjøre klokt i å foreta en fornyet vurdering. Inntil videre synes Haslum, Jahr og Lomheim har rett når de skriver at «... *saksbehandlingen ikke (kan) betegnes som tilfredsstillende.*»

Bemerk at det hadde vært ønskelig at navnekonsulentenes omtale av konsekvenser hadde vært mer presis dvs at kritikken også hadde blitt begrunnet noe bedre. Ellers er diskusjonen preget av nærmest totalt fravær av rettslige argumenter med unntak av generelle henvisninger til lovgivningen. Det er beklagelig.

Klage ble tatt til følge

Kartverkets vedtak av 3.12.14 ble påklaget av «*gruppen*» som kalte seg

«Vi som vil bevare navnet Topdal på elva og fjorden.»

Det er i vedtaket ikke gitt nærmere opplysninger om antallet i denne gruppen eller hvem som deltok herunder deres tilknytning til stedene og navna. Det fremgår av nemndas brev av 25.11.15 til navnekonsulentene at Kulturdepartementet (KUD) ble forelagt spørsmål om klagerett for «gruppen» og at departementet konkluderte med at «gruppen» måtte anses å være klageberettiget, jf brev av 19.6.13 fra Kartverket – ref 11/04807-27 til nemnda. Det fremgår av e-post av 4.3.13 fra Anne Svanevik i Kartverket til KUD at

«Har en facebook-gruppe, eller et facebook-arrangement (event) som er opprettet ene og alene fordi noen i et lokalsamfunn er uenig i et vedtak, klagerett etter lov om stadnamn? Vi spør fordi vi 24. februar mottok klage fra en slik gruppe. Se vedlegg.»

Svaret fra KUD ved Karen Haug Aronsen ved e-post av 14.3.13 lød:

«Departementet vurderer ikke konkrete klager, de må eventuelt behandles av Klagenemnda. Det er Kartverket, som vedtaksorgan, som må beslutte om klagen skal tas opp til behandling eller om det skal avvises fordi klager ikke omfattes av de som har klagerett etter §9. Jeg kan eventuelt bistå med en uttalelse knyttet til forståelsen av loven.

Det følger av lov om stadnamn § 9 at de som har klagerett er de som etter § 5 første ledd a til c har rett til å ta opp saker om skrivemåte, det gjelder blant annet " lokal organisasjon med særleg tilknytning til eit stadnamn". I forarbeidene til loven står det at "Med lokal organisasjon i bokstav c er meint organisasjonar og samanslutningar som t.d. burettslag, velforeiningar, språkorganisasjonar og historielag." At en organisasjon bare har som hensikt å vareta skrivemåten på ett eller flere navn i et bestemt område, er ikke i seg selv ikke en grunn til å slå fast at organisasjonen ikke har klagerett.

Bestemmelsene lov om stadnamn må ses i sammenheng med de generelle forvaltningsrettslige reglene, herunder begrepet "rettslig klageinteresse" i forvaltningsloven. Etter forvaltningsloven kreves det en viss nærhet til saken for at man skal ha klagerett. I lov om stadnamn er dette nærhetsprinsippet ytterligere presisert ved at forutsetningen for at man har klagerett enten er at man blir direkte berørt av vedtaket, eller fordi det er et såpass stort lokalt engasjement knyttet til saken at de som ønsker å ta den opp kan anses som en sammenslutning, dvs. at det er flere enn et par personer, som ikke berøres direkte av vedtaket, som engasjerer seg i saken på en organisert måte. Dette innebærer at også sammenslutninger som opprettes ene og alene fordi det er stort engasjement knyttet til en sak, vil kunne være å anse som en "lokal organisasjon". Det at en gruppe mennesker går sammen om å få fremmet en slik eller klage på et vedtak er i seg selv en indikasjon om at det er snakk om en sammenslutning som er av en slik karakter at de bør sies å falle innenfor de som har klagerett etter § 9.» (u.h.)

Svaret medtas i sin helhet da det har interesse også utenfor denne saken. Svaret vil klart ha virkning for andre saker dvs presedens. Nemnda tilføyer en noe merkelig kommentar i vedtaket når de skriver at

«Klagenemnda fant ingen grunn til å gå imot departementet på dette punkt.»

Det gjorde nemnda etter mitt syn rett i og klagen ble behandlet.

Navnekonsulentenes kommentar til klagen og klagebehandlingen

Navnekonsulentene innleder kommentaren til klagebehandlingen ved å vise til stadnamnlova §§ 5 og 10. Teksten gjengis:

«§5. Fastsetjing av skrivemåten

Saker om skrivemåten av stadnamn kan takast opp av

c) ein lokal organisasjon med særleg tilknytning til eit stadnamn

§10. Klage

Vedtak etter denne lova kan påklagast av dei som etter §5 første ledd bokstav a til c har rett til å ta opp saker om skrivemåten av stadnamn.» (u.h.)

Videre heter det at

«Navnekonsulentene finner **nemndas hensyn til og vektlegging av informasjon fra ulike lokale kilder underlig, og også bekymringsfull**, i relasjon til Lov om stadnamn.

Nemndas vedtak synes å være fattet i strid med all informasjon og ønsker fra etablerte lokale organisasjoner som historielagene i Tveit, Randesund og på Flekkerøya. Innenfor Stedsnavntjenesten har man som hovedregel vurdert historielagene som seriøse kunnskapsbanker når det gjelder lokalhistoriske forhold, ikke minst i saker som vedrører nedarvet lokal uttale av navn. Dette følger av den ideelle, langsiktige lagsvirksomheten i slike organisasjoner, som har som formål å innhente, registrere og formidle kunnskap om historiske forhold, på bredt plan. Vi samarbeider ofte med slike organisasjoner for å finne riktig løsning i navnesaker. Det er vår vurdering at organisasjoner som historielag, ut fra sine formålsoppgaver, arbeidsmåte og medlemsmasse, som hovedregel vil være kvalifiserte og kompetente etter intensjonen med Lov om stadnamn, §5 og §10, til å reise saker og påklage vedtak.

Etter navnekonsulentenes vurdering bør det være en absolutt forutsetning for samarbeid at den informasjonen som mottas, er eller kan bli dokumentert, eller at informantene er navngitte (reelle) personer, som kan fungere som sannhetsvitner. Vi finner det meget problematisk å skulle ta hensyn til eller samarbeide med interessegrupper som ikke oppfyller det vi anser som grunnleggende krav.

«Gruppen, Vi som vil bevare navnet Topdal på elva og fjorden» virker være en slik gruppe. Dersom det er korrekt at gruppen er organisert utelukkende eller i hovedsak gjennom Facebook-mediet, uten formelle rammer (formålsparagraf, vedtekter, program) vil det svekke muligheten for nødvendig kvalitetssikring av informasjonen,

samt vurdering av medlemmenes bakgrunn, ressurser og ytringer. Det er vår vurdering at en Facebook-gruppe, eller en annen gruppe med løs organisering, som hovedregel ikke vil være kvalifisert og kompetent etter intensjonen med Lov om stadnamn, §5 og §10, til å reise saker og påklage vedtak. Vi ser med undring og bekymring på at en slik gruppe er innrømmet klagerett i en navnesak som krever god kunnskap om språkvitenskapelige og historiske forhold, og at klager/klageskriv fra en slik gruppe får inngå i dokumentasjon som behandles i forbindelse med saker i Klagenemnda.» (u.h.)

Navnekonsulentene gir her uttrykk for sitt syn på to ulike spørsmål uten å gjøre det klart. Sagt på annen måte synes det å skje en sammenblanding.

Det er godt mulig at nemnda kunne unnlatt å ta klagen til behandling, jf § 10. Etter mitt syn er § 10 en meget tvilsom bestemmelse og den ble vedtatt uten noen som helst begrunnelse for hvorfor en innskrenket klageadgangen ift forvaltningslovens klagebestemmelser. Av den grunn er det entydig positivt at nemnda og departementet utvider kretsen for hvem som kan klage.

At «gruppen» ble gitt klagerett, jf nevnte brev av 19.6.13 fra Kartverket – ref 11/04807-27 til nemnda, er ikke ensbetydende med at navnetjenesten skal eller bør ha tillit til at opplysninger og synspunkter fra klager er etterrettelige. Opplysningenes holdbarhet må selvsagt vurderes kritisk som ellers. Bemerk at nemnda ikke synes å ha foretatt noen egen sjekk av opplysningene fra Kartverket mht KUDs aksept av klagerett. I så fall ble opplysningene lagt til grunn uten videre.

Hvem har klagerett? - kommentar til klagebehandlingen

Departementets beslutning/vedtak om å gi «gruppen» klagerett har imidlertid klare konsekvenser ved at vedtaket danner presedens for andre saker og andre klagere, jf krav om at like saker skal behandles likt – se myndighetsmisbrukslæren.

På grunn av at departementets vedtak her synes å avvike fra andre saker, så kan det være grunn til å spørre om det ble lagt avgjørende vekt på hvem klager var eller hvilket synspunkt som ble formidlet ved klagen. Hvis det forelå slike hensyn så skulle det fremkommet, jf forvaltningsloven § 25 – se foran. I tillegg er muligheten til stede for at samme lov § 41 kommer til anvendelse med ugyldighet som følge. Saken synes å være såpass spesiell at jeg finner grunn til å nevne disse mulighetene.

Nevnte «gruppe» var ikke var med som høringsinstans redegjort for i navnekonsulentenes første tilråding ved brev av 13.12.2013. Høringsinstansene som svarte var Tveit historielag, Birkenes kommune, Asbjørn Aabel, Birkenes historielag, Birkenes bondelag, Magnhild Vollan, Birkenes Skogeierlag, Dønnestad Vel, Randesund historielag, Christiandsands Byselskab, Tormod Jacobsen og Kristiandsand kommune. Hvor var «gruppen» og hvem er de

i denne sammenheng herunder initiativtakere? Nemnda burde redegjøre for det i begrunnelsen slik at evt uberettigede mistanker kan legges død. Det skjedde ikke og det er også en svakhet ved begrunnelsen. Det sentrale er imidlertid det «gruppen» skriver.

Hva kunne, kan og evt bør skje?

Klagemuligheten etter stadnamnlova er utprøvd. Det er ikke til hinder for at nemndas vedtak kan underlegges en fornyet vurdering. Det kan både nemnda og/eller KUD gjøre av eget tiltak eller etter at noen ber dem om det. Nemnda vil neppe gjøre det etter to tidligere runder. Jeg har også mine tvil om at KUD vil ta en slik forespørsel til følge.

Fristen for klage til Sivilombudsmannen (SOM) er 1 – ett – år etter vedtak i klagesaken dvs nemndas siste vedtak. Fristen utgikk sommeren 2016. Det er ikke til hinder for at det kan rettes en henvendelse dit. I så fall bør begrunnelsen for fristoversittelse og den faktiske og rettslige argumentasjonen være god.

Etter at siste nr av Nytt om navn utkom på nyåret, snakket jeg med flere og ga uttrykk for at hvis de mente at vedtaket var/er tvilsom eller ugyldig, så burde vedtaket angripes og at det mest nærliggende tiltaket på det tidspunktet, var klage til SOM. Etter det opplyste var enkelte som kunne ta saken til SOM, usikre på hva en kunne oppnå og avsto derfor. Til det er å bemerke at SOM vurderer selv hvilke saker som skal tas til behandling, samt hvilke vedtak som fortjener kritikk derfra. Klage, begrunnelsen og det faglige underlaget vil klart påvirke hvorvidt en klage tas til behandling samt hva SOM konkluderer med. Det tilsier at det bør nedlegges tilstrekkelig arbeid i slike klager. Etter mitt syn ville evt klagere hatt en god sak.

Klagen herfra på Overhalla kommune til SOM viser at det nytter. SOM konkluderte med at

«For kommunen innebærer nemndas vedtak først og fremst en plikt til å benytte stedsnavnene Ranemsletta og Hunn i skriftlig kommunikasjon. Dette gjelder uavhengig av hva Overhalla kommune måtte mene om innholdet i klagenemndas vedtak.»

Viser til nærmere omtale av Overhalla-saka i dette og de to foregående nr av Nytt om navn.

Enkelte ga uttrykk overfor undertegnede at de kunne tenke seg å ta opp saken på nytt etter at nemnda har fått nye medlemmer. Dette er både en tvilsom og en usikker veg. Det bør normalt ikke være mulig å gjøre omkamper etter at nemnder har fått nye medlemmer. Jeg vil tro og håpe at medlemmene av nemnda vil være ytterst forsiktig med å godta omkamper på denne måten. Viser til reglene i tvisteloven om gjenåpning av saker hvor det fremkommer nye bevis. Det synes ikke å være tilfelle her.

Et siste alternativ er å anlegge sak for Oslo tingrett (pga statens verneting). Den muligheten er fortsatt åpen. Her er det ingen frist. Jeg er ikke kjent med at det foreligger noen slike rettsavgjørelser dvs dommer. Generelt er det ønskelig at flere vedtak vurderes av SOM samt

at det kommer dommer også på dette reguleringsområdet slik at kvaliteten på lovgivning og forvaltning kan etterprøves og forhåpentligvis høynes over tid. Foreliggende sak synes å være meget godt egnet for slik prøving. Forutsatt at saksanlegg gis medhold, er det normalt at sakskostnader vil bli dekket av tapende part dvs staten. Etter mitt syn burde Kulturdepartementet på forhånd bekrefte at de vil dekke evt saksøkeres sakskostnader i en slik sak bl.a. pga at saken er prinsipiell samt at nemnda avvek fra forskernes fagbaserte råd. Ellers synes det å ligge til rette for et spleiselag.

Avslutning

Jeg går ut fra at nemndas medlemmer forsøker å gjøre sitt beste i utøvelsen av sine verv. Det forhindrer ikke at nemnda i likhet med alle andre forvaltningsorganer kan komme i skade for å legge feil fakta til grunn samt å begå feilslutninger både mht fakta og juss. Det ser ut til at det er tilfelle i foreliggende sak.

Det bør være i alles interesse at de vedtakene som blir stående for ettertida er mest mulig korrekte og i samsvar med stadnamnlovas formål og regler. Det tilsier at nemndas vedtak bør utfordres når det synes å være grunn for det. Jeg har som jurist, begrenset forståelse for alvorlig kritikk uten vilje til å få en mulig overprøving av nemndas vedtak.

Jeg har på følelsen av at den underliggende grunnen til manglende vilje til å følge opp saken er at mange innenfor navnefeltet er vant til faglige diskusjoner, men uvant med å ta nemndas vedtak videre til SOM eller domstolene. Nemnda er ingen faglig diskusjonsklubb. Nemnda fatter vedtak med rettslige konsekvenser, jf forvaltningsloven § 2. De som er kritiske til vedtakene bør forholde seg adekvat til dette faktum og sørge for at de vedtakene som fortjener nærmere vurdering av SOM og/eller domstolene, blir gjenstand for slik prøving. I stedet for å bruke energi på polemikk, bør de som er kritiske til vedtaket, ta saken videre. Lykke til.